

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

สถาบันอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์และหน้าที่ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มี 4 ประการ (Henderson & Henderson, 1975 อ้างถึงใน กนกพร สุโมคยกุล, 2539) คือ 1) เพื่อการบุกเบิกแสวงหาความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพื่อความเป็นเลิศ 2) เพื่อการถ่ายทอดความรู้ 3) เพื่อใช้ประโยชน์วิทยาการให้เป็นประโยชน์แก่สังคม 4) เพื่อทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กลายมาเป็นภาระงาน 4 ด้านที่สถาบันอุดมศึกษาต้องรับผิดชอบ โดยภาระที่สำคัญที่สุดของสถาบันการศึกษา คือ การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากำลังคน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะคุณภาพของคนที่ใช้ในภารกิจต่าง ๆ ของประเทศนั้นเป็นผลมาจากการสร้างศักยภาพด้วยการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษานั้นเอง หากคุณภาพการจัดการเรียนการสอนสูงย่อมจะสามารถสร้างศักยภาพของผู้จบการศึกษาส่งตามไปด้วย (สาขายุคจำปาทอง, 2530)

ในระหว่างที่ผ่านประเทศไทยยังไม่เคยมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีรูปแบบที่ชัดเจนและบ่งชี้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ (ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ประกอบกับคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น มีการแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพของการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตในวงการอุดมศึกษาทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับสังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและได้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากยิ่งขึ้น ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้ประกาศนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 (ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ยึดเป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดทำระบบประกันคุณภาพของแต่ละสถาบันต่อไป

การมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ดีจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาและบุคลากรในสถาบันได้มีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองและพัฒนาคุณภาพต่าง ๆ ในสถาบันอยู่

อย่างสม่ำเสมอ บัณฑิตมีคุณภาพและความรอบรู้ที่ทันสมัยมีมากขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน เป็นรากฐานของการพัฒนาองค์ความรู้ในสถาบันอย่างต่อเนื่อง และในระยะยาวจะสร้างความแข็งแกร่งให้กับสถาบันโดยตรง ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรภายในได้มีความก้าวหน้าทางวิชาการและมีความภูมิใจในสถาบันมากยิ่งขึ้น คุณภาพบัณฑิตที่จบการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้อัตราการเคลื่อนย้ายถ่ายเทบุคลากรอันเนื่องมาจากความพยายามที่จะแสวงหากคนที่มีคุณภาพมาทำงานลดลง เพราะสามารถหากคนที่มีความรู้ความสามารถได้ง่าย (วันชัย สิริชนะ, 2540) ดังนั้น คณะวิชาต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับใช้ในคณะของตนเอง โดยยึดองค์ประกอบของคุณภาพอุดมศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศไว้ 9 องค์ประกอบ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 2 การเรียนการสอน องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา องค์ประกอบที่ 4 การวิจัย องค์ประกอบที่ 5 การบริการทางวิชาการแก่สังคม องค์ประกอบที่ 6 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม องค์ประกอบที่ 7 การบริหารและจัดการ องค์ประกอบที่ 8 การเงินและงบประมาณ และองค์ประกอบที่ 9 ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ ซึ่งคณะสามารถกำหนดจุดเน้นในองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม

เมื่อคณะต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาสามารถกำหนดจุดเน้นของการดำเนินการประกันคุณภาพได้ตามความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่า การดำเนินงานตามองค์ประกอบของคุณภาพอุดมศึกษาแต่ละองค์ประกอบจะส่งผลต่อผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงตัวแปรด้านต่าง ๆ ตามองค์ประกอบของคุณภาพอุดมศึกษา 9 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา โดยใช้วิธีวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อหาโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา ขอบเขตของการศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการศึกษาระบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวอย่างที่พร้อมที่จะเป็นผู้นำในการตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยเลือกคณะวิชาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ด้วยโมเดลลิสเรล ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ที่รวมตัวแปรแฝงเข้าในโมเดลการวิเคราะห์ และผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นว่าด้วยการวัดตัวแปรต้องไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัด (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2537)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างโมเดลผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ตามองค์ประกอบของคุณภาพอุดมศึกษา 9 องค์ประกอบของทบวงมหาวิทยาลัย และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังตารางที่ 2.1 ในบทที่ 2 ตอนที่ 3 ส่งผลต่อผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา ได้แก่ คุณภาพบัณฑิต ปริมาณบัณฑิต คุณภาพงานวิจัย ปริมาณงานวิจัย คุณภาพงานบริการวิชาการแก่สังคม ปริมาณงานบริการวิชาการแก่สังคม คุณภาพงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปริมาณงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และความมีชื่อเสียงของคณะ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่จำกัดรับ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เท่านั้น

1. ตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรดังนี้

2.1 ตัวแปรต้น ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 9 ตัวแปร ได้แก่

2.1.1 ตัวแปรปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนงาน วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ มีการกำหนดปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนงานของคณะ มีการประชาสัมพันธ์ ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนงานของคณะ มีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ มีการประเมินแผนงาน มีการรายงานผลการประเมินแผนงาน

2.1.2 ตัวแปรการเรียนการสอน วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ มีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ มีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน มีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนที่เหมาะสม มีทรัพยากรทางการศึกษาที่เพียงพอ

2.1.3 ตัวแปรการพัฒนาบัณฑิต วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ มีกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตที่เพียงพอ มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีคุณภาพ มีการให้บริการแนะแนว และจัดหางานที่เพียงพอ

2.1.4 ตัวแปรการวิจัย วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ มีทุนอุดหนุน การวิจัยที่เพียงพอ มีบุคลากรช่วยทางการวิจัยที่เพียงพอ มีระบบการให้คำปรึกษาด้านการวิจัยที่มีคุณภาพ มีระบบเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ

2.1.5 ตัวแปรการบริการวิชาการแก่สังคม วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ มีวัตถุประสงค์ แผนงาน และโครงการเพื่อบริการวิชาการแก่สังคม มีการดำเนินงานทางด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

2.1.6 ตัวแปรการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 2 ตัวแปร คือ มีวัตถุประสงค์ แผนงาน และโครงการเพื่อบริการวิชาการแก่สังคม มีการดำเนินงานทางด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

2.1.7 ตัวแปรการบริหารจัดการ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ โครงสร้างการจัดองค์การและการบริหารของคณะมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา มีการกำหนดภาระงาน หน้าที่ของบุคลากรไว้อย่างชัดเจน ระบบการประสานงานของคณะมีความทั่วถึง ระบบสรรหาและคัดเลือกบุคลากรคัดเลือกบุคลากรได้ตรงตามความต้องการของคณะ มีการพัฒนาบุคลากร มีกิจกรรมที่สร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร

2.1.8 ตัวแปรการเงินและงบประมาณ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ มีการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม มีการใช้งบประมาณตามแผนที่วางไว้ มีการประเมินผลการใช้งบประมาณอย่างสม่ำเสมอ

2.1.9 ตัวแปรระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพที่เหมาะสม มีการดำเนินการประกันคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ คณะให้ความสำคัญกับการรายงานผลการประกันคุณภาพสู่สาธารณชน

2.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 1 ตัว คือ ตัวแปรผลการประกันคุณภาพ การอุดมศึกษา วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวแปร คือ คุณภาพบัณฑิต ปริมาณบัณฑิต คุณภาพงานวิจัย ปริมาณงานวิจัย คุณภาพงานบริการวิชาการ ปริมาณงานบริการวิชาการ คุณภาพงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปริมาณงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ความมีชื่อเสียงของคณะ

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจาก คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เพิ่งเริ่มดำเนินการด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลผลการประกันคุณภาพการศึกษา (Empirical Data) ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ จึงเก็บข้อมูลผลการประกันคุณภาพการศึกษาตามความคิดเห็นของอาจารย์ (Opinion Data)

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โมเดลผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา หมายถึง โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษา หมายถึง ผลที่ได้จากการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาที่ประกอบด้วยกระบวนการในการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) และการประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) ของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพและในเชิงปริมาณ วัดได้จากตัวแปร 9 ตัวแปร คือ คุณภาพบัณฑิต ปริมาณบัณฑิต คุณภาพงานวิจัย ปริมาณงานวิจัย คุณภาพงานบริการวิชาการ ปริมาณงานบริการวิชาการ คุณภาพงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปริมาณงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ความมีชื่อเสียงของคณะ

อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ผู้ปฏิบัติงานในสังกัดคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จำนวน 458 คน

คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ หมายถึง คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และมหาวิทยาลัยบูรพา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

โมเดลผลการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้นเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย